

УДК 629.735.05:621.396.962(045)

А.О. Юрчук
В.М. Шутко, д.т.н.**ПРИНЦИП ФОРМУВАННЯ МЕАНДРОВИХ ШУМОПОДІБНИХ РАДІОСИГНАЛІВ
(ВОС-СИГНАЛІВ) І ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ**Національний авіаційний університет, м. Київ, alindim@mail.ru

Проаналізовано властивості і характеристики меандрових (ВОС-модульованих) шумоподібних сигналів (ШПС) для нового покоління супутникових радіонавігаційних систем, Galileo і модернізованої GPS. Розглядається принцип формування меандрових шумоподібних сигналів та їх класифікація.

Ключові слова: меандровий шумоподібний сигнал, ВОС-сигнал, супутникова навігаційна система, GPS, Galileo.

Вступ

Традиційні шумоподібні сигнали знайшли широке застосування в різноманітних радіотехнічних системах, в тому числі в супутникових радіонавігаційних системах. Аналіз стану та шляхів розвитку супутникових навігаційних систем вказує на перспективи застосування нового виду сигналів – меандрових шумоподібних сигналів (МШПС). Такі сигнали дозволяють більш ефективно використовувати обмежений частотний ресурс, в якому розміщені сигнали різних систем з різними характеристиками і методами модуляції. Нові сигнали забезпечують більш високі точнісні характеристики і завадозахищеність. Такі сигнали, що використовують бінарні меандри, в англomовній літературі називаються ВОС-сигнали (binary offset carrier signals).

Меандрові шумоподібні сигнали (ВОС-сигнали) будуть застосовуватись на супутниках нового покоління (GPS-III) системи GPS і в системі Galileo.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Перші згадки в літературі використання ВОС-сигналів для супутникових радіонавігаційних систем з'явились в 1999 році. [1]. Формування і характеристики ВОС-сигналів наведені в англomовній літературі, присвяченій модернізації системи GPS і системі, що знаходиться в процесі розробки, Galileo [2, 3]. В російськомовній літературі опис і характеристики ВОС-сигналів наводяться в працях [4, 5, 6].

Постановка завдання

Основне завдання полягає в розгляді принципу формування меандрових шумоподібних радіосигналів (ВОС-сигналів), обговоренні їх властивостей та класифікації.

Відмінність МШПС від традиційних, що використовуються сьогодні в системах ГЛОНАСС і GPS (немодернізованих), полягає в наступному: у традиційних ШПС кожен символ (елемент), що розширює спектр, псевдовипадкової послідовності (ПВП) далекомірного коду являє собою одиничний прямокутний відеоімпульс певної тривалості, тоді як у меандрових ШПС кожен символ, що розширює спектр, ПВП має складну форму і являє собою деякий відрізок меандрового коливання тієї ж тривалості, який містить певне однакове число меандрових відеоімпульсів (меандровий символ).

У статті під терміном “символ (елемент) ПВП” розуміється відеосигнал певної (як правило, меандрової або іншої складної) форми. Сама ПВП, звичай, складається з деякої кількості цих символів з використанням кодових коефіцієнтів, які відображають як символіку коду (наприклад, приймаючи значення +1 або -1), так і його тип та характеристики.

Терміни “одиничний символ ПВП” і “одинична ПВП” (або “одиничний ШПС”) означають, що розглядаються вирази, що описують відповідно один символ (елемент) ПВП і один період ПВП (або один період ШПС). Обговорювані в роботі ПВП мають одиничні амплітуди, тому отримані вирази характеризують нормовані спектри.

Вирішення поставленого завдання

Меандрові ШПС (ВОС-сигнали) модернізованих і нових СРНС утворюються в результаті двійкової фазової маніпуляції радіосигналів меандрової ПВП (МПВП) далекомірного коду. В

свою чергу МПВП формується в результаті перемноження (при певній взаємній синхронізації) традиційної ПВП далекомірного коду, в якій символ являє собою прямокутний відеоімпульс тривалістю τ_c , з меандровим коливанням, що складається з більш коротких в порівнянні з інтервалом τ_c відеоімпульсів. Типи і властивості самих ПВП далекомірного коду визначаються на основі певних вимог. В тому випадку, коли на інтервалі τ_c вкладається лише один імпульс меандрового коливання, меандрова ПВП трансформується, по суті, в традиційну. При цьому мають місце звичайні фазоманіпульовані ШПС.

Випромінюваний меандровий ШПС (ВОС - сигнал) середньоорбітальних СРНС у типовому випадку двійкової фазової маніпуляції зовні має традиційну форму запису:

$$s(t-t_0) = A d(t-t_0) \cos[\omega_0(t-t_0) + \phi(t)], \quad (1)$$

де A – амплітуда сигналу, $\omega_0 = 2\pi f_0$ – кругова несуча частота, f_0 – несуча частота, $\phi(t)$ – фаза сигналу, t_0 – початок відліку, $d(t)$ – меандрова ПВП далекомірного коду, що представляє собою позитивні або негативні відеоімпульси одиничної амплітуди і однаковою тривалості, що чергуються за певним законом.

Меандрова ПВП далекомірного коду $d(t)$ (для інформаційного сигналу) є результатом перемноження, як правило, чотирьох послідовностей: власне ПВП далекомірного коду, додаткового меандрового коливання (специфіка ВОС-сигналів), посилення навігаційного повідомлення та посилення синхрокоду для забезпечення тактової синхронізації при функціонуванні [2]. Далі для стислості вважаємо, що МПВП $d(t)$ зумовлена власне ПВП далекомірного коду і меандровим коливанням.

Зауважимо, що саме використання меандрових коливань у радіосигналах СРНС не нове, тому що вони і раніше використовувалися і використовуються в синхрокоді (манчестерський код), що використовується для скорочення часу встановлення тактової синхронізації в приймачі.

Типова МПВП далекомірного коду (модуюча функція ВОС-сигналу) $d(t)$ може бути записана у вигляді:

$$d(t-t_0) = g(t-t_0) r(t-t_0), \quad (2)$$

де $g(t)$ – власне ПВП далекомірного коду, яка також характерна і для традиційних СРНС; $r(t)$ – меандрове коливання, що відображує специфіку нового класу сигналів СРНС.

Таким чином, меандрова ПВП $d(t)$ утворюється шляхом перемноження взаємно синхронізованих двійкових послідовностей $g(t)$ і $r(t)$, кожна з яких складається з одиничних відеоімпульсів відповідної тривалості, що чергуються та міняють свою полярність за певними законами згідно кодовим коефіцієнтам, значення яких дорівнюють +1 або -1.

Якщо функції $d(t)$, $g(t)$, $r(t)$ розглядати як кодові послідовності символів 1 і 0, що чергуються за своїми законами, то, звичайно, операція множення у виразі (2) замінюється на операцію додавання за модулем 2.

Меандрове коливання $r(t)$ визначається виразом виду [4, 6]:

$$r(t) = \text{sign}[\sin \omega_M t], \quad (3)$$

де функція “сігнум” з рівня

$$\text{sign } z = \begin{cases} 1, & z > 0; \\ 0, & z = 0; \\ -1, & z < 0. \end{cases}$$

$\omega_M = 2\pi f_M$ – кругова частота меандрового коливання, $f_M = 1/T_M$ – частота меандрового коливання, $T_M = 2\tau_M$ – період меандрового коливання, τ_M – тривалість імпульсу меандрового коливання (меандрового імпульсу). Звідси $f_M = 1/2\tau_M$.

Вираз ПВП далекомірного коду $g(t)$, що описує один її період, має вигляд [5]:

$$g(t-t_0) = \sum_{k=0}^{L-1} v_k \text{rect}_c[t - k\tau_c - t_0], \quad (4)$$

де τ_c – тривалість символу (елемента) ПВП; L – кількість символів на періоді ПВП; t_0 – початкова умова; $k=0, 1, 2, \dots, (L-1)$. Функція $rect_c[\cdot]$ являє собою імпульс одиничної амплітуди і тривалістю τ_c :

$$rect_c[t - k\tau_c] = \begin{cases} 1 & \text{якщо } k\tau_c \leq t < (k+1)\tau_c; \\ 0 & \text{якщо } t \geq (k+1)\tau_c. \end{cases}$$

Кодові коефіцієнти ν_k , що утворюють ПВП (4), приймають на кожному інтервалі τ_c значення +1 чи -1 відповідно до закону чергування символів на її періоді. Тривалість періоду ПВП дорівнює $T_L = L\tau_c$.

Важливі властивості МПВП $d(t)$ і відповідних їм меандрових радіосигналів (ВОС-сигналів) в СРНС багато в чому визначаються двома параметрами: $f_c = 1/\tau_c$ – частота слідування символів ПВП $g(t)$ і $f_M = 1/2\tau_M$ – частота меандрового коливання $r(t)$. Відповідно до цього, як відомо, при розгляді властивостей нового класу радіосигналів СРНС для порівняльної характеристики типів меандрової модуляції застосовується наступне позначення: ВОС(f_M, f_c) (або МПВП(f_M, f_c)). Оскільки на практиці частоти f_M, f_c зазвичай кратні опорній синхрочастоті f_{on} в СРНС (зокрема, для систем GPS і Galileo $f_{on} = 1,023$ МГц), то часто використовується і дещо інша форма запису для позначення типу меандрової модуляції радіосигналів: ВОС(α, β) (або МПВП(α, β)), де $\alpha = f_M / f_{on}$ і $\beta = f_c / f_{on}$. Так, наприклад, у модернізованій системі GPS в разі застосування радіосигналів М-коду використовується меандрова модуляція типу ВОС (10,5) при наступних значеннях параметрів: $f_M = 10$ МГц і $f_c = 5$ МГц, $f_{on} = 5,115$ МГц.

Зауважимо, якщо в ВОС-сигналах використовується модуляція типу ВОС(α, β), причому α, β – цілі позитивні числа і $\alpha = \beta$, то такий тип меандрової модуляції носить назву модуляції манчестерським кодом.

Класифікація меандрових радіосигналів СРНС зазвичай здійснюється відповідно до однієї з двох ознак: 1) за відносним фазуванням коливань $r(t)$ і $g(t)$, 2) за ступенем кратності тривалостей меандрового імпульсу і символу ПВП.

При використанні першої класифікаційної ознаки розрізняють синусну меандрову модуляцію (sinВОС-сигнали) і косинусну меандрову модуляцію (cosВОС-сигнали). При sinВОС-сигналах меандрова ПВП $d_{Sin}(t)$ визначається виразами (2) і (3). При cosВОС-сигналах меандрова ПВП характеризується виразом (2), в якому меандрове коливання $r_{Cos}(t)$ має вигляд:

$$r_{Cos}(t) = \text{sign}[Cos\omega_M t]. \quad (5)$$

При використанні другої класифікаційної ознаки для кількісної характеристики різних типів меандровий ШПС (ВОС-сигналів) вводиться коефіцієнт кратності меандрових імпульсів N_M , який дорівнює кількості імпульсів меандрового коливання $r(t)$, що вкладаються на тривалості символу ПВП $g(t)$, тобто містяться в меандровому символі [4]:

$$N_M = \frac{\tau_c}{\tau_M} = \frac{2f_M}{f_c}. \quad (6)$$

Одиничний символ (елемент) меандрової ПВП далекомірного коду $d(t)$, тобто меандровий символ має тривалість $\tau_c = N_M \tau_M$ і з урахуванням співвідношень (2), (3) і (4) може бути описаний виразом виду:

$$\mu_c(t) = \sum_{m=0}^{N_M-1} (-1)^m rect_M[t - m\tau_M], \quad (7)$$

де N_M – коефіцієнт кратності імпульсів меандрового коливання.

Із розгляду виразів (2), (3), (4), (7) видно, що формула для одиничної меандрової ПВП далекомірного коду $d(t)$ різноманітна в залежності від того, ціле чи неціле число періодів T_M

меандрового коливання $r(t)$ поміщається на інтервалі τ_c (тобто коефіцієнт N_M – парне чи непарне число).

Таким чином вираз для одиничної меандрової ПВП далекомірного коду (модулююча функція ВОС-сигналів) має вигляд:

$$d(t-t_0) = \sum_{k=0}^{L-1} v_k \mu_c(t-k N_M \tau_M - t_0), \quad \text{якщо } N_M - \text{парне}; \quad (8)$$

$$d(t-t_0) = \sum_{k=0}^{L-1} (-1)^k v_k \mu_c(t-k N_M \tau_M - t_0), \quad \text{якщо } N_M - \text{непарне}. \quad (9)$$

Зіставлення (4), (8) і (9) показує, що меандровий ШПС (ВОС-сигнали) можна трактувати як традиційні ШПС з двійковою фазовою маніпуляцією, але тільки з тією відмінністю, що одиничний символ (елемент) меандрової ПВП далекомірного коду $d(t)$ має складну форму і є меандровим символом $\mu_c(t)$, а не просто прямокутним відеоімпульсом тривалістю τ_c . Згідно (7) символ $\mu_c(t)$ являє собою відрізок меандрового коливання $r(t)$ тривалістю τ_c , що містить кілька меандрових відеоімпульсів, число яких дорівнює коефіцієнту кратності N_M .

Зауважимо, що при N_M – непарному числі в формулах (8) і (9) присутній множник $(-1)^k$, який забезпечує з'єднання функцій $\mu_c(t-k\tau_c)$ на сусідніх проміжках τ_c в безперервне меандрове коливання $(-1)^k \mu_c(t-k\tau_c)$, де $k=1, 2, \dots, (L-1)$, на всьому періоді ПВП далекомірного коду T_L .

Висновки

В основі принципу формування меандрових шумоподібних радіосигналів (ВОС-сигналів) має місце двійкова фазова маніпуляція радіосигналів меандрової ПВП (МПВП) далекомірного коду. Меандрова ПВП далекомірного коду $d(t)$, для стислості, розглянута, як результат перемноження власне ПВП далекомірного коду і додаткового меандрового коливання (специфіка ВОС-сигналів). Для нового покоління супутникових радіонавігаційних систем, Galileo і модернізованої GPS, наведена класифікація меандрових радіосигналів відповідно до однієї з двох ознак: за відносним фазуванням коливань $r(t)$ і $g(t)$, та за ступенем кратності тривалостей меандрового імпульсу і символу ПВП. Серед важливих переваг середньоорбітальних супутникових радіонавігаційних систем (СРНС), в яких передбачається застосування меандрових радіосигналів, можна виділити такі: потенційно більш висока завадостійкість і точність, та більш ефективне використання частотного спектру в умовах помітно зростаючого числа цивільних і військових користувачів.

Список літературних джерел

1. Betz J.W. The Offset Carrier Modulation for GPS Modernization // Proceeding of the National Technical Meeting of the Institute of Navigation (ION – NTM99), January 1999, P.639-648.
2. Betz J.W. Binary Offset Carrier Modulation for Radionavigation // Navigation, Journal of ION, 2001-2002, V.48, №4. P.227-235.
3. Understanding GPS, Elliott Kaplan, 2nd ed., ARTECH HOUSE, 2006. P.726.
4. Ярлыков М.С. Меандровые радиосигналы (ВОС-сигналы) в спутниковых радионавигационных системах нового поколения. – М.: Новости навигации, 2007, № 3. С.10-23.
5. Ярлыков М.С. Характеристики меандровых сигналов (ВОС-сигналов) в спутниковых радионавигационных системах нового поколения. – М.: Радиотехника, 2008, № 8. С.61-75.
6. Вейцель А.В. Новый класс меандровых шумоподобных радиосигналов для радионавигационных систем. – М.: Электроника, радиотехника и связь, Вестник МАИ, 2009, Т.16, №7. С.43-48.